

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КеАҚ
СӘУЛЕТ-ҚҰРЫЛЫС ФАКУЛЬТЕТІ**

**«ДӘСТҮРЛІ ҚАЗАҚ ӨНЕРІ МЕН ҚАЗІРГІ ӨНЕРТАНУ САЛАСЫН ОҚУ-
ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ»**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары
11 Сәуір, 2024 жыл

**«УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ТРАДИЦИОННОГО КАЗАХСКОГО
ИСКУССТВА И СОВРЕМЕННОГО ИСКУССТВОЗНАНИЯ»**

Материалы международной научно-практической конференции
11 Апрель, 2024 года

**«EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF TRADITIONAL KAZAKH
ART AND MODERN ART STUDIES»**

Materials of the international scientific conference
April 11, 2024

УДК 745/749 (574)
ББК 85.12 (5Қаз)
Д21

Редакциялық кеңес:

Е.Б. Сыдықов, С.Б.Мақыш, Ж.М. Құрманғалиева, Д.Р. Айтмағамбетов, Л.Т. Нуркатова,
Н.Г. Айдарғалиева, Е.Е. Сабитов, Т.К. Самуратова

Д21 Дәстүрлі қазақ өнері мен қазіргі өнертану саласын оқу-әдістемелік қамтамасыз ету: Халықаралық ғылыми – практикалық конференциясының материалдары (2024 жылдың 11 сәуір, Астана, Қазақстан). – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2024. – 372 б.

ISBN 978-601-337-978-4

«Дәстүрлі қазақ өнері мен қазіргі өнертану саласын оқу-әдістемелік қамтамасыз ету» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағына «Дәстүрлі қазақ өнері мен қазіргі өнертану саласын оқу-әдістемелік қамтамасыз ету», «Дәстүрлі қолөнердің көркемдік білім берудегі өзекті мәселелері», «Жоғары кәсіби білім беру жүйесіндегі инновациялар», «Экодизайн технологиялары арқылы сәндік қолданбалы өнердің қалыптасуы», «Дизайн және жеңіл өнеркәсіп теориясы мен әдістемесі», «Дизайндағы заманауи мәселелер, жетістіктер және перспективалар», «Қазақ халқының қолөнерінің оқытудағы инновациялық жолдары мен әдіс-тәсілдері» және оларды шешу әдістері мен жолдары қарастырылған мақалалар жарияланған.

УДК 745/749 (574)
ББК 85.12 (5Қаз)

© ЕНУ, 2024

ISBN 978-601-337-978-4

5. Марютина Т. М. Психофизиология / Т. М. Марютина, И. М. Кондаков. – Москва : МГППУ, 2004. - 404 с.
6. URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050916325947> (дата обращения: 3.04.2022).
7. URL: <http://news.mit.edu/2015/how-make-betterinfographic-visualizations-1105> (дата обращения: 3.04.2022)
8. Роберт И. В. Информационные и коммуникационные технологии в образовании / И. В. Роберт, С. В. Панюкова, А. А. Кузнецов, А. Ю. Кравцова. – Москва : Дрофа, 2008. – 312 с.
9. Холодная М. А. Психология интеллекта : парадоксы исследования. – / М. А. Холодная. – СанктПетербург : Питер, 2002. – 272 с.

Ж.М. Абдраманова

Л.Н. Гумилева атындағы ЕҰУ, «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының аға оқытушысы

«ТҰРАҚТЫ» ДИЗАЙНДЫ ДАМУДЫҢ БАҒЫТТАРЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аннотация: Мақалада бүгінгі таңда эко-тренд аясында жасалған дизайн өнімдерін сипаттайтын терминдер арасындағы байланыс анықталған. Жапон тілінде жасалған «экологиялық компоненті бар дизайн» тәсіліне сүйене отырып, автор эстетикалық дизайнның дәстүрлі критерийлері бойынша тұрақты дизайнды бағалау мен типологияның мүмкін еместігін дәлелдейді, дизайнердің концептуалды дизайн нұсқауларына шешуші рөл береді.

Кілт сөздер: экодизайн, тұрақты дизайн, жасыл дизайн, экологиялық компоненті бар дизайн тұжырымдамалары.

Бұл мақаланың мақсаты қазіргі кезеңдегі эко-дизайнерлердің шешімдерін сипаттайтын және «экологиялық компоненті бар дизайн» (Ясутака Суге) өнімдерін кәсіби бағалау критерийлерін әзірлеуге негіз болатын негізгі тұжырымдамаларды талдау болып табылады. Дизайн арқылы біз кез келген «шешімдерді» немесе «конструкцияларды» түсінеміз (кейде ағылшын тіліндегі контексте орын алатындай), бірақ ICSID анықтамасына сәйкес өнеркәсіптік қуаттарды пайдалана отырып, үйлесімді объективті әлемді құру үшін эстетикалық пішінді жобалау қызметін түсінеміз. және технологиялар. Бұл жағдайда, былайша айтқанда, «жасыл» жобалардың дәл жүрегінде терең ішкі қайшылық туындайды - олар өндірістік жағдайларда жасалған, бірақ адамдарға ғана емес, табиғатқа да, бүкіл өмір циклына пайдалы болуы керек [1].

«Жасыл» дизайн мақсаттарын жүзеге асыру реттілігі, материалдарды пайдалану ерекшеліктері және стилистикалық екпіндер негізгі ұғымдарды түсіндіруге байланысты. «Экодизайн» терминінің кеңінен қолданылуы оның құнсыздануына әкелді. Соңғы жылдары тұрақты дизайн туралы көбірек айтылуда, оның мағыналық шекаралары айқынырақ, стандарттарға сәйкестік мәселесі көтеріледі және т.б.

Теориялық тұрғыдан алғанда, бірдей сипаттамалар тұрақты, содан кейін экологиялық немесе жасыл дизайнға (биодизайн, жасыл дизайн және т.б.). Осылайша, Википедия экодизайнды «өнімнің өмірлік циклі бойына қоршаған ортаны қорғауға басты назар аударатын дизайнды бағыт» ретінде анықтайды. «Өнімді жасаудың, пайдаланудың және жоюдың барлық аспектілері ескеріледі». Экодизайн туралы мақаланың ағылшын тіліндегі нұсқасында Сим ван дер Рин мен Стюарт Коуэннің анықтамасы бар, оған сәйкес экодизайн «өмірлік процестермен біріктіру арқылы қоршаған ортаға деструктивті әсерді азайтатын дизайнның кез келген түрі». «Экодизайн – интегративті, экологиялық жауапты жобалау пәні. Бұл жасыл сәулет, тұрақты ауыл шаруашылығы, экоинженерия және басқа салалардағы әртүрлі күштерді біріктіруге көмектеседі». Көріп отырғанымыздай, қалаған нәтижелер туралы айтқанда, авторлар жобалау тәсілінің ерекшеліктерін және оны жүзеге асыру нәтижесінде пайда

болатын форманың ерекшеліктерін ешқандай түрде анықтамайды. Мұндай кеңейтілген интерпретация дизайнерлерге экожобаларда не оларға байланысты екенін және соған байланысты мамандықтардың өкілдеріне не байланысты екенін түсінуге айтарлықтай кедергі келтіреді.

Барған сайын беделді және сілтеме жасалған бұл көзде тұрақты дизайн туралы мақала әлі жоқ. Басқа жерде біз оқимыз: «Тұрақты дизайн (сөзбе-сөз: тұрақты дизайн) - бұл экономикалық, әлеуметтік және экологиялық тұрақтылық принциптеріне негізделген жеке объектілерді немесе қоршаған ортаның кешенді құрылысын жасау философиясы». Анықтамалар әртүрлі, бірақ олар сол сөздердің көмегімен ары қарай ашылады: энергияны тиімді пайдалану, стандарттарды сақтау, улы емес материалдарды пайдалану, көміртегі іздерін есепке алу және т.б. (мысалы, қараңыз). Бұл тәсілдің көмегімен дизайн туралы идеялардың шекарасы және оның арнайы дизайн нұсқаулары бұлыңғыр болады [2].

Кейбір шатасуларға қарамастан, анықтамалардың жағымды жағы бар. Мысалы, «философия» сөзін тұрақты дизайн объектілерін жобалауға қатысты қолдану, бұл жерде материалды, формаларды және технологияларды таңдауға әсер ететін іс-әрекеттерді бағыттайтын қандай да бір идеологиялық, құндылық-семантикалық негіздің мағынасы бар. Бірақ журналдар мен кітаптарға түсініктемелер, байқаулар мен көрме жобалары «экологиялық дизайн» деп аталатын бұл терең және маңызды критерийлерге сәйкес келмеуі мүмкін.

Ең жиі қолданылатын үш терминнің толық синонимдік нұсқасынан бірден бас тартайық - жасыл дизайн (опция ретінде: жасыл дизайн), экодизайн және тұрақты дизайн (күнге төзімді дизайн). Біздіңше, мұнда жай аударма емес, орыстілді контексттің болуына байланысты туындайтын қосымша мағыналар бар. Терминдерді талдау тәжірибесі көрсеткендей, олар көлемі, кәсіби тілде пайда болу және таралу уақыты, басқа терминдермен байланысы бойынша ерекшеленуі мүмкін.

Егер біз аталған үш сөзге қатысты осындай жұмысты жасасақ, біз - кем дегенде талқылауға себеп ретінде - келесіні аламыз.

Сөйлесу контекстінде пайда болу уақыты бойынша:

– «Экодизайн» термині 1980 жылдары пайда болды. (И. Привалова, О. Вайнштейн, Н. П. Гарин, т.б.). Осы уақытта экологиялық сананың қалыптасуы жүріп жатыр, бионика объектілерді жобалауға көзқарас ретінде бұрыннан бар еді, бірақ «экология» ұғымының мазмұны әлі де бұлыңғыр болды. Сондықтан авторлар «экодизайн» ұғымының мазмұнына табиғи материалдарды, оның ішінде химиялық реагенттермен тазартылмаған материалдарды пайдалануды жасырын түрде қосады; табиғатпен бірлікте өмір сүрген ерте мәдениеттердің формаларын ұстану; заманауи технологияларды пайдалана отырып, биоморфтық объектілерді құру; табиғатқа немесе адамға зиян тигізбеу туралы тезисін постуляциялау және т.б. Бұрын дизайн өнімдерін бағалауда негізгі рөлді тұжырымдамалық әзірлемеде өнімнің зиянсыздығы, үлкен функционалдық мәселелері қамтылмаған «жақсы форма» атқарды, қалдықсыз өндіріс технологиялары, сондай-ақ бір-бірін қайталайтын пішіндер мен өнімдердің артық саны мәселесі. Экологиялық мәселелер дизайн саласын кеңейтті, ол енді қызметтің тек проективтік кезеңімен ғана қанағаттанбайды [3].

Бүгінгі таңда өнімнің дизайнына, оның материалына, сыртқы пішін ерекшеліктеріне қатысты «экологиялық таза» сын есімі сәнді және кең таралғаны соншалық, ол жасанды күлгін гүлдермен қоршалған есік қоңырауынан бастап энергияны үнемдейтін үйлерге дейін кез келген дерлік шешімді сүйемелдей алады. Бұл сөз қымбат ағаштың қатты бөліктерінен жасалған жиһаздармен бірге немесе жер мен шөптің фрагменттерін қоса алғанда, ең даулы және орынсыз болып көрінеді. Бірінші жағдайда табиғи материалдардың әсері арқылы адам жағдайын үйлестіру мен ағаштарды кесу арқылы табиғатқа келтіруі мүмкін орны толмас залал арасында қайшылық туындайды. Қолданыстағы стандарттарға сәйкес, ағаштан жасалған бұйым, егер оны кесетін компания орманды толығымен басқарса және қалпына келтірсе, ол экологиялық таза және тұрақты болып саналады. Бұл дегеніміз, егер қымбат футуристік креслоға арналған ағашты FSC сертификаты бар компания дайындаған болса, онда ол дизайнерге тікелей байланысты орындық түріндегі ештеңемен расталмаса да, экологиялық

тазалық туралы мәлімдеме дұрыс. Екінші жағдайда, үстелдің үстіңгі жағында өсіп келе жатқан шөпке қарап, адамдар жәндіктердің ықтималдығымен қиналады және олардың теріс эмоциялары, бәлкім, жобалық шешімнің экологиялық тазалығын жалпы бағалауда ескерілуі керек;

– «жасыл дизайн» термині 2000-шы жылдардағы мәтіндерде жиі қолданылады және жасыл және табиғи (түсі, материалы, қоршаған ортасы) сөзбе-сөз қосылуынан жасыл маркетинг идеяларымен корреляцияға, жауапты тұтынуға дейін, біршама анық емес мағыналық контурлары бар. «Жасыл дизайн» сұрауы үшін Google іздеу жүйесі Уикипедиядағы Тұрақты дизайн мақаласын қайтарады. Сірә, Google сарапшылары жасыл және тұрақты өнімдердің ресми сипаттамаларына емес, адамдар сұрайтын ілеспе, контекстік сөздер мен өнімдерге негізделген өзара алмастырылатын синонимдер деген қорытындыға келген. Тағы бір мысал ретінде, «Жасыл дизайн» кітабында тоқылған ойыншықтар мен резеңке таспалардан жасалған «зергерлік бұйымдардан» (жобадан гөрі қолдан жасалған) қайта өңделген бөлшектерден жасалған қабырға сағаттарына дейін кең ауқымды өнімдер бар. Жеке менің ойымша, бұл сөзге ең адекватты - жуынатын бөлме жабылған кезде жарықтандыруды қажет етпейтін, адам ағып жатқан сумен қоректенетін, дәлірек айтқанда, мүктен тұратын ванна кілемі. Интуитивті түрде немесе жарнамалық мәтіндердің әсерінен көпшілігіміз жасыл дизайнды экологиялық таза шикізатпен, мүмкін, арнайы өсірілген және қымбатырақ. Дәл маркетингтік технологиялармен байланысты болғандықтан, бұл жерде жасыл түсті және өнімнің сыртқы пішінін табиғи материалдармен өңдеуді қолдануға болады, бұл қандай да бір экологиялық тазалықты меңзегендей. Бірақ егер шешім тұтастай алғанда экологиялық стандарттарға сәйкес келмесе, тұрақты өмірлік циклді білдірмесе, энергияны үнемдеуге бағытталмаса және т.б., бұл жасыл жуудың нұсқасы, нақты жасыл дизайнның жалғандығы;

– «тұрақты дизайн» термині әлі күнге дейін жылтыр журналдар мен жарнамалық брошюралар мәтіндерінде сирек кездеседі, бірақ белгілі бір жолмен нарықта өзін орналастыруға тырысатын өндірушілер оны үнемі өсіп келе жатқан ауқымда қолданады. Оның мазмұны және тұрақты дизайнды дамытудың кейбір бағыттары төменде ашылады [4].

Бүгінгі таңда дизайнды экологиялық құрамдас бөлікпен түсіндіретін негізгі терминдерді талдау тұжырымдамалардың анық еместігі дизайн өнімдерін бағалау критерийлерінде белгісіздікке әкелетінін көрсетеді. Тұрақты дизайн өнімдерін, әсіресе отандық әлеуметтік-мәдени және климаттық жағдайларда тарату тұтынушыларға дәйекті түрде жеткізілетін жаңа құндылық шкаласы болған жағдайда ғана мүмкін болады. Бұл шкаланың маңызды элементтерінің бірі көптеген жобаларда әлі айтылмаған пішіннің эстетикасы болуы керек.

Әдебиеттер

1. Тұрақты дизайн. URL: [http:// lowfatwear.com/?page_id=81](http://lowfatwear.com/?page_id=81) (кіру күні: 30.01.2012).
2. Экодизайн – табиғи сұлулық // Интерьер дизайнның жаңалықтары. URL: <http://interior.eds.co.ua/ekodizajn.php> (кіру күні: 29.01.2012).
3. EcoDesign 2011. Орман және саябақтар: 4th Int. конф. Жаһандық экологиялық проблемаларды медиа және графикалық дизайн арқылы бақылау. URL: <http://www.ecodesign.spbstu.ru/about/ru> (кіру күні: 09.02.2012).
4. Дизайн. Құжаттар-3: жинақ. материалдар. Тюмень, 2003 ж.

С.Т. Ахметов

педагогика магистрі.М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті. Қазақстан

**КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҒЫНДА КОМПЬЮТЕРЛІК ГРАФИКАНЫ ҚОЛДАНА
ОТЫРЫП COREL БАҒДАРЛАМАСЫНДА ОРЫНДАЛАТЫН ЖҰМЫСТАР**